

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue

Omistajaohjausjaoston raportti: hyvinvointialueen tytär- ja osakkuusyhteisöjen seuranta vuonna 2024

Vuosiraportti aluehallitukselle

Omistajaohjausjaosto 12.2.2025 § 13

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	2
Johdanto	3
1 Omistajaohjauksen periaatteet.....	4
2 Toiminnallisten tavoitteiden seuranta koskeva raportointi.....	5
3 Tytär- ja osakkuusyhteisöjen sopimushallinta.....	7
4 Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelma	8
5 Omistajaohjausjaoston työn jatko	9
Liitteet.....	10

Johdanto

Pohjanmaan hyvinvointialueen hallintosäännön mukaan omistajaohjausjaoston tulee raportoida aluehallitukselle tytär- ja osakkuusyhteisöjen toiminnasta vuosittain. Raportti laaditaan ensimmäistä kertaa toimintavuodelta 2023.

Aluehallitus hyväksyi omistajastrategian kokouksessaan 10.10.2022 § 139. Strategian mukaisesti hyvinvointialue on jaotellut yhtiöomistukset seuraavaan kolmeen eri luokkaan niiden strategisen käyttötarkoituksen ja omistajan kehittämistavoitteiden mukaan: merkittävät, tarpeelliset ja hyödylliset yhtiöt.

Merkittävät yhtiöt tarjoavat hyvinvointialueelle sellaisia tukipalveluita, joita se käyttää päivittäin tai lähes päivittäin. Tarpeelliset yhtiöt auttavat hyvinvointialuetta varmistamaan laajan palvelutarjonnan, joka tukee ydintoimintaa. Hyödyllisissä yhtiöissä hyvinvointialue on mukana sen vuoksi, että niiden omistaminen tarjoaa hyvinvointialueelle lisäarvoa, esimerkiksi sidosyksikköaseman. Tämän raportin painopiste on merkittävien in-house-yhtiöiden toiminnassa.

Omistajaohjausjaosto on päättänyt 7.2.2024 § 4, mitkä yhtiöt ovat hyvinvointialueen toiminnan kannalta niin sanottuja merkittäviä yhtiöitä vuonna 2024. Merkittäviä yhtiöitä seurataan siten, että jaostolle esitellään niiden toimintaa ja taloudellista tilannetta neljännesvuosittain.

Seuraavat yhtiöt on luokiteltu merkittäviksi yhtiöiksi: 2M-IT, TT Botnia, Mico Botnia, Provina, TeeSe Botnia, Alerte, Fimlab ja Stöd Botnia Tuki.

Tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi luokiteltuja yhtiöitä seurataan vuosittaisten raporttien avulla. Niiltä pyydetään raportit seuraavan toimintavuoden tammikuussa. Seuraavat yhtiöt on luokiteltu tarpeellisiksi yhtiöiksi: Österbottens migrationscenter / Pohjanmaan Maahanmuuttokeskus, Coxa, Bottenhavets hälsa / Selkämeren terveys, Virtuaalikirjasto, Fastighetsaktiebolag Eila / Kiinteistöosaakeyhtiö Eila (dotterbolag/ tytäryhtiö). Seuraavat yhtiöt on luokiteltu hyödyllisiksi yhtiöiksi: Kuntien Tiera, Sarastia, Finlands närlaboratorium / Suomen Lähilaboratorio, Una Oy, Loihde, Maakuntien tilakeskus, DigiFinland.

Lisäksi omistajaohjausjaosto raportoi säännöllisesti aluehallitukselle tytär- ja osakkuusyhteisöjen toiminnasta toimittamalla jaoston pöytäkirjat hallitukselle.

Liite 1 sisältää koosteen hyvinvointialueen omistussuhteista ja osakeomistuksista.

1 Omistajaohjauksen periaatteet

Aluevaltuusto on hyväksynyt omistajaohjauksen periaatteet ja ohjeen kokouksessaan 16.12.2022. Omistajaohjausjaosto pyrkii noudattamaan näitä periaatteita aktiivisesti työssään.

Kolme pääperiaatetta ovat:

a) Omistaminen ja suhde markkinoihin

- Omistaminen ei ole itsetarkoitus, vaan sillä pitää olla toiminnalliset tai liiketaloudelliset perusteet.
- Hyvinvointialueen kokonaisuuteen otetaan huomioon omistamiseen liittyvissä päätöksissä.
- Yhtiömuotoista toimintatapaa hyödynnetään, kun toiminta ja tuotettavat palvelut on tarkoituksenmukaista ja taloudellista hoitaa erillisessä osakeyhtiössä.
- Lähtökohtaisesti hyvinvointialue ei laajenna yhtiömuotoista toimintaansa toimialoille, joilla on toimivat markkinat.
- Yritystoimintaa tulee harjoittaa osana hyvinvointialueen kokonaisuutta siten, että turvataan tasapuoliset kilpailunedellytykset eli kilpailun neutraalisuus julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välillä.
- Hyvinvointialueen ja yhtiöiden väliset sopimukset sekä muut oikeustoimet tehdään markkinaehtoisesti.
- Hyvinvointialue on aktiivinen, selkeä ja johdonmukainen omistaja.
- Hyvinvointialue seuraa yhtiöomistustensa toiminnan kehittymistä ja asemaa osana hyvinvointialuekonsernia ja tekee aktiivisesti omistajapoliittisia ratkaisuja.
- Samankaltaista toimintaa ei harjoiteta useissa eri yhtiöissä.
- Omien yhtiöiden välille ei rakenneta keskinäisiä omistussuhteita.
- Hyvinvointialue osallistuu rahoitusvastuun kantamiseen omistuksensa suhteessa.
- Hyvinvointialue osallistuu säätiöiden perustamiseen tai hallintoon vain erityistapauksissa.
- Hyvinvointialue on valmis luopumaan yhtiön omistuksesta.

b) Hyvinvointialue on vaativa ja vastuullinen omistaja

- Yhtiölle tai perustettavalle yhtiölle asetetaan selkeät ja mitattavat taloudelliset ja toiminnalliset tavoitteet.
- Hyvinvointialue sijoittaa uutta pääomaa yhtiöihin vain liiketoiminnan kehittämiseen tai laajentamiseen.
- Hyvinvointialueen yhtiöissä toiminnan tulosta ja kannattavuutta verrataan toimialan yhtiöiden vastaaviin lukuihin.

c) Hyvinvointialue on vastuullinen ja eettinen omistaja

- Hyvinvointialue on omistajana sitoutunut yhtiöidensä kautta harjoittamaan vastuullista ja kestävästä kehitystä tukevaa liiketoimintaa.

2 Toiminnallisten tavoitteiden seuranta koskeva raportointi

Omistajaohjausjaosto on kokouksessaan 22.11.2023 vahvistanut merkittäville yhtiöille seuraavat toiminnalliset tavoitteet vuodeksi 2024:

Pohjanmaan hyvinvointialue omistaa ainoastaan yhden tytäryhtiön, kiinteistöyhtiö Eilan. Sille ei ole tässä vaiheessa syytä määrittää erityisiä toiminnallisia tai taloudellisia tavoitteita vuodeksi 2024.

Omistajaohjausjaosto on asettanut merkittäviksi luokitelluille yhtiöille seuraavat tavoitteet vuodeksi 2024:

- Toimintaa hoidetaan taloudellisesti kestävin perustein, palvelutuotanto on laadukasta ja kustannustehokasta ja yhtiö selviytyy hyvin verrattuna vastaavien palveluiden hintoihin markkinoilla.
- Yhtiöt toteuttavat säästövaatimukset, jotka Pohjanmaan hyvinvointialue on asettanut omistajaohjausjaoston käsittelyjen 30.8.2023 § 58 ja 26.10.2023 § 76 kautta.
- Siltä osin kuin yhtiöt tuottavat palveluja hyvinvointialueelle, ne osallistuvat aktiivisesti hyvinvointialueen toiminta- ja palveluverkoston uudelleenjärjestelyyn yhtiön asiantuntemuksella ja uusiin ratkaisuihin joustavasti suhtautuen.
- Kukin yhtiö toteuttaa vuoropuhelussa hyvinvointialueen kanssa sopimuskokonaisuuksien läpikäynnin, jossa pyritään yhteistyössä uusiin teknisiin ratkaisuihin sekä kustannustehokkaampiin ratkaisuihin ja malleihin.
- Omistajaohjausjaosto korostaa olevan tärkeää, että yhtiöt käyvät riittävästi vuoropuhelua hyvinvointialueen kanssa jaoston nimeämien yhdyshenkilöiden välityksellä.
- Yhtiöt toimittavat neljännesvuosittain raportin yhtiön toiminnasta ja talousarvion toteutumisesta. Raportissa on tuotava esiin ne mahdolliset riskit, joita yhtiö toiminnassaan näkee, sekä toiminnan kehittämistavoitteet, niin että hyvinvointialueelle voidaan jatkossakin tuottaa kustannustehokkaasti palveluita.
- Alihankkijoita käyttävät yhtiöt kehittävät vuoden 2024 aikana raportointia siitä, miten sopimuksen mukaista läpilaskutusta seurataan ja miten mahdollisia hinnankorotuksia seurataan ja valvotaan siten, että ne eivät rasita loppukäyttäjää, toisin sanoen hyvinvointialuetta. Hankkeiden ja yksittäisten toimeksiantojen osalta omistajaohjausjaosto pyytää alkuperäisen talousarvion tarkempaa ja aktiivisempaa seuranta ja raportointia asianomaisen yhtiön yhdyshenkilölle hyvinvointialueella.

Jaosto kehottaa osakkuusyhtiöitä varmistamaan, että yhtiöiden omistajaohjauksessa (ownership corporate governance) noudatetaan vähintään nykyistä in-house-yhtiöiden omistajavaikuttamista koskevaa säännöstöä. Se voi merkitä muun muassa osakassopimusten tarkistamista ja/tai käyttöönottoa tai muita vastaavia omistusjärjestelyjä.

Merkittävät yhtiöt ovat raportoineet kausien 1–3, 1–6 ja 1–9 neljännesvuosiraporteissaan toiminnastaan, taloudestaan, riskinarvioinnista sekä toiminnan suurista muutoksista. Liite 2 sisältää koosteen vuoden 2024 neljännesvuosiraporteista.

3 Tytär- ja osakkuusyhteisöjen sopimushallinta

Pohjanmaan hyvinvointialueen sopimushallintajärjestelmänä on suuren osan vuotta 2024 ollut Dynasty. Loppuvuodesta hyvinvointialue siirtyi käyttämään sopimushallintajärjestelmä Cloudiaa. Järjestelmien kautta varmistetaan myös sopimusten hallinta ja muutoshallinta.

Aluehallitus vahvisti 19.2.2024 *Pohjanmaan hyvinvointialueen sopimushallinnan ohjeen*.

Ohjeessa määritellään sopimusprosessien kulku ja annetaan toimintaohjeita muun muassa sopimusten riskiarvion tekemisestä, valmistelusta, valvonnasta, yhteistoiminnasta, tiedonkulusta, raportoinnista ja vastuuhenkilöistä. In-house-yhtiöille nimetään omat sopimuksen vastuuhenkilöt, jotka pitävät aktiivisesti yhteyttä yhtiöihin ja tietenkin varmistetaan, että yhtiöissä on myös nimetty vastaavat henkilöt.

Sidosyksikköjen kanssa tehdään useimmiten yhteistyössä puitesopimus/pääsopimus, jonka alaisuuteen tehdään erillisiä palvelusopimuksia taikka toimeksiantosopimuksia.

Palvelukuvausten ja palvelutasojen määrittelyn kautta voidaan ohjata palvelujen tuotantoa siten, että se parhaiten vastaa hyvinvointialueen tarpeita.

Sopimuksessa sovitaan yhteistoiminnasta ja reklamaatioprosessista, raportoinnista, vastuuhenkilön roolista ym. Palvelukuvauksista tehdään mahdollisimman yksilöityjä ja määritellään vastuunjakotaulukko, joka jalkautetaan niihin yksikköihin, joita toiminta koskee. Vuosittain sovittujen yhteistyökokousten kautta voidaan myös varmistaa, että sopimuksessa määritetyt prosessit ja mallit ovat toteutuneet. Palaute ja tarvittavissa reklamaation antaminen on myös tärkeä tapa varmistaa, että mahdolliset virhetilanteet dokumentoidaan ja korjataan.

4 Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelma

Aluevaltuusto hyväksyi vuosien 2023-2026 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman kokouksessaan 12.6.2023 § 39. Ohjelman toimenpideosa sisältää yhteensä 38 235 000 euron säästöt, ja suurimmat säästöt toteutettaisiin vuonna 2024.

Osa täytäntöönpanosta kohdistuu in-house-yhtiöihimme. In-house-yhtiöiden palvelujen käyttö muodostaa runsaat 100 miljoonaa euroa. Eniten käyttöä/ostoja on seuraavilta yhtiöiltä: Fimlab, 2M-IT, TeeSe Botnia, Alerte, Stöd Botnia Tuki, TT Botnia, Mico Botnia, Provina sekä Selkämeren Terveys.

Hyvinvointialueen toimintaympäristö- ja megatrendianalyysissä tunnistettiin tulevaisuuden uhkaksi mm. tehottomat in-house-yhtiöt. Sen vuoksi in-house-yhtiöiden kustannustehokkuuteen tulee kiinnittää enemmän huomiota.

Tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman konkreettisena toimenpiteenä vähennetään ostopalveluja in-house-yhtiöiltä 3 600 000 eurolla vuosina 2023–2026. Säästöt kohdennetaan pääasiassa niihin in-house-yhtiöihin, jotka omistajaohjausjaosto on luokitellut merkittäviksi. Omistajaohjausjaosto päätti kokouksessaan 26.10.2023 § 76 hyvinvointialueelle merkittävien in-house-yhtiöiden säästöistä vuodeksi 2024 seuraavasti:

2M-it:n säästövaatimus oli 1 200 000 euroa, TT Botnian säästövaatimus oli 150 000 euroa, Provinan säästövaatimus oli 150 000 euroa, TeeSe Botnian säästövaatimus oli 251 680 euroa, Alerten säästövaatimus oli 48 480 euroa ja Stöd Botnia Tuen säästövaatimus oli 99 840 euroa. Näiden säästövaatimusten lisäksi ruoka- ja siivouspalveluissa tuli tehdä sisäisiä uudelleenjärjestelyjä vuonna 2024, mistä laskettiin syntyvän 1,1 miljoonan euron säästöt. Kokonaissäästövaatimus vuodeksi 2024 oli 3 miljoonaa euroa.

Omistajaohjausjaosto on ohjeistanut ja seurannut 22. marraskuuta 2023 alkaen aktiivisesti asianosaisten yhtiöiden säästötoimia ja kustannuskehitystä, jotta yhtiöiltä ostettavien palvelujen kustannuksia saadaan laskettua. Omistajaohjausjaosto on painottanut, että säästövaatimukset tulee täyttää ensisijaisesti in-house-yhtiöiden toimintaa tehostamalla ja aktiivisessa vuorovaikutuksessa hyvinvointialueen nimeämien koordinoijien kanssa. Säästöjen tulee olla pitkäaikaisia ja kestäviä, eivätkä ne saa vaarantaa hyvinvointialueen toimintaa. Omistajaohjausjaosto on seurannassaan vuonna 2024 todennut, että yhtiöillä on ollut haasteita saavuttaa vaadittuja säästöjä.

5 Omistajaohjausjaoston työn jatko

Omistajaohjausjaosto on pitänyt toimintavuoden 2024 aikana 8 kokousta.

Omistajaohjausjaoston kokouksessa 7.2.2024 hyväksyttiin lista Pohjanmaan hyvinvointialueen yhteyshenkilöistä yhtiöille ja yhtiökokousten edustajista vuodeksi 2024. Jaosto on seurannut yhtiöiden vuoden 2023 tilinpäätöksiä yhtiökokousasiakirjojen kautta.

Vuoden aikana on keskitytty tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman säästötoimenpiteiden täytäntöönpanoon. Tämä työ jatkuu myös vuosina 2025–2026.

Julkisomisteisten sidosyksikköyhtiöiden eli in-house-yhtiöiden käyttö on viime vuosina yleistynyt kunnissa ja uusilla hyvinvointialueilla. Omistajaohjausjaosto seuraa, miten sidosyksiköjä koskeva lainsäädäntö mahdollisesti muuttuu hallitusohjelman *Vahva ja välittävä Suomi* -kirjausten perusteella. Tässä vaiheessa ei vielä ole konkreettisia ehdotuksia lainsäädännön muutoksiksi.

Merkittäviksi yhtiöiksi luokiteltujen yhtiöiden osalta omistajaohjausjaosto toistaa vuodelle 2024 asetetut tavoitteet myös vuodelle 2025, koska yhtiöt jatkavat säästötoimenpiteitä omistajaohjausjaoston päätösten 12.6.2024 § 48 mukaisesti.

Aluehallitus päätti 22.1.2024 siirtyä lämpimästä ruoasta kylmään ruokaan niiden asiakkaiden osalta, jotka saavat ruokapalvelun tukipalveluna. Tässä yhteydessä hallitus hyväksyi päätöksen lisäyksenä, että ruokapalvelut arvioidaan kokonaisuudessaan ja ruokapalvelujen julkisesta hankinnasta tehdään selvitys ennen seuraavaa toimikautta. Tämän taustan pohjalta nykyisten keittiö- ja siivouspalvelujen kartoittamiseksi ja tarkastamiseksi tilattiin kesällä 2024 konsulttiraportti, joka voi muodostaa pohjan tulevalle päätöksenteolle hyvinvointialueella liittyen siihen, miten nämä järjestetään jatkossa. Selvityksessä on tarkasteltu kolmea eri mallia: 1) jatketaan kolmen in-house-yhtiön kanssa 2) toiminta keskitetään yhteen in-house-yhtiöön 3) palvelut hankitaan kilpailuttamalla. Aluehallitus tekee päätöksen asiassa vuonna 2025.

Omistajaohjausjaosto kytkee vuoden 2025 vuosiraportin vahvistettuihin tavoitteisiin, säästötoimenpiteisiin, jotka toteutetaan vuonna 2025 tulevaisuus- ja sopeuttamisohjelman puitteissa, ja päätökseen ruoka- ja siivouspalvelujen järjestämisestä jatkossa.

Liitteet

Liite 1 Hyvinvointialueen omistussuhteet ja osakeomistukset

Liite 2 Kooste hyvinvointialueen merkittävien in-house-yhtiöiden vuoden 2024 neljännesvuosiraporteista